12/01/2022

Οι Δύο νέοι Άγιοι Οικουμενικοί Πατριάρχες

Πατριαρχεία / Οικουμενικό Πατριαρχείο

Την αγιοκατάταξη των Πατριαρχών Κυρίλλου Λουκάρεως εκ Κρήτης και Κυρίλλου του Έκτου εκ Θράκης αποφάσισε το Οικουμενικό Πατριαρχείο χθες κατά την τακτική συνεδρίαση της Αγίας και Ιεράς Συνόδου του μηνός Ιανουαρίου, υπό την προεδρία του Παναγιωτάτου Οικουμενικού Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου.

Το ανακοινωθέν του Πατριαρχείου αναφέρει τα εξής:

«Συνήλθε σήμερον, 11ην τ.μ. Ιανουαρίου 2022, η Αγία και Ιερά Σύνοδος εις τας τακτικάς συνεδρίας τού μηνός Ιανουαρίου, υπό την προεδρίαν της Α. Θ. Παναγιότητος, καθ’ ην:

α) Φιλοτιμία καί προαιρέσει Αυτής, εισηγήσει δε της Κανονικής Επι-τροπής, κατετάγησαν εις το Αγιολόγιον της κατ’ Ανατολάς Ορθοδόξου Εκκλησίας οι μαρτυρικώς τελειωθέντες αοίδιμοι Προκάτοχοι Αυτής Οικουμενικοί Πατριάρχαι Κύριλλος Α΄, ο Κρης, ο Λούκαρις, καί Κύριλλος Στ΄, ο Θραξ, μεγάλως υπέρ της αμωμήτου ημών πίστεως αγωνισθέντες.

β) Συζητήσεως γενομένης περί της αντικανονικής εισπηδήσεως της Εκκλησίας της Ρωσσίας εις την δικαιοδοσίαν τού παλαιφάτου Πατριαρχείου Αλεξανδρείας, εξεφράσθη ομοφώνως η αδελφική προς αυτό συμπαράστασις της Πρωτοθρόνου Εκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, επιφυλασσομένης όπως πράξει παν το επ’ αυτή διά την αποκατάστασιν της κανονικής τάξεως εν τη Αφρικανική Ηπείρω.

Εκ της Αρχιγραμματείας της Αγίας καί Ιεράς Συνόδου».

Οι βιογραφίες των δύο Πατριαρχών

Κύριλλος Α΄ Λούκαρις

Ὅλη του ἡ ζωὴ χαρακτηρίζεται ἀπὸ ἀδιάκοπον δραστηριότητα καὶ συνεχῆ ἀγωνίαν διὰ τὴν ἀκεραιότητα καὶ διασφάλισιν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Ἐγεννήθη εἰς τὸ Ἡράκλειον τῆς Κρήτης τὸ 1572 καὶ εἶχε τὴν μεγάλην εὐκαιρίαν νὰ μαθητεύσῃ πλησίον τοῦ ὀνομαστοῦ διδασκάλου τῆς Σχολῆς τοῦ Σιναϊτικοῦ Μετοχίου, Μελετίου Βλαστοῦ. Μετὰ ἀπὸ τὰς ἐγκυκλίους σπουδάς του εἰς τὴν Κρήτην ἠκολούθησε τὸν δρόμον τῆς ἀνωτέρας καὶ ἀνωτάτης παιδείας πλησίον τοῦ διαπρεποῦς λογίου συγγραφέως, ἐπισκόπου Κυθήρων καὶ ἱεροκήρυκος Μαξίμου Μαργουνίου (1549-1602) εἰς τὴν Βενετίαν (1584-1588) καὶ κατόπιν εἰς τὸ φημισμένον Πανεπιστήμιον τῆς Παδούης ἀπὸ τὸ 1589 ἕως τὸ 1593. Τὸ 1593, εἰς ἡλικίαν 21 ἐτῶν, ἐχειροτονήθη διάκονος καὶ μετέπειτα πρεσβύτερος ἀπὸ τὸν ἐπιφανῆ πατριάρχην Ἀλεξανδρείας Μελέτιον Πηγᾶ (1549-1601), ὁ ὁποῖος ἐνωρὶς διέκρινε τὰ προσόντα τοῦ νεαροῦ Κυρίλλου καὶ ἐφανέρωσε παντοιοτρόπως τὴν πατρικήν του φροντίδα.

Ὁ Κύριλλος συνεδέθη μὲ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ ἰδιαίτερα μὲ τὸν μεγάλον πατριάρχην Ἱερεμίαν Β΄ τὸν Τρανόν. Ἐγνώρισε ἀπὸ κοντὰ τὰ προβλήματα τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν καὶ μὲ τὸν αὐθορμητισμὸν ποὺ τὸν ἐχαρακτήριζε περιώδευσε τὴν νοτιοδυτικὴν Ῥωσσίαν καὶ ἰδιαίτερα τὴν Οὐκρανίαν διὰ νὰ ἐνισχύσῃ τὸ φρόνημα τῶν ὀρθοδόξων καὶ νὰ τοὺς προφυλάξῃ ἀπὸ τὴν προσηλυτιστικὴν προπαγάνδαν καὶ δρᾶσιν τῆς Οὐνίας.

Μόλις 30 ἐτῶν, τὸ 1601, διεδέχθη εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον Ἀλεξανδρείας τὸν

Μελέτιον Πηγᾶν. Ὡς πατριάρχης Ἀλεξανδρείας (1601-1620) ἀναδιοργάνωσε οἰκονομικὰ τὸ πατριαρχεῖον, ἐπεσκεύασε ναούς, ἠσχολήθη συστηματικῶς μὲ τὸ κήρυγμα τοῦ θείου λόγου καὶ μὲ συνεχῆ ἀλληλογραφίαν συνειργάσθη στενῶς μὲ τὰς ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων, τῆς Κύπρου καὶ τῆς ΝΔ. Ῥωσσίας. Τὸ 1612 καὶ διὰ μικρὸν χρονικὸν διάστημα τοῦ ἀνετέθη «ἡ ἐπιτήρησις» τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου. Ἄλλα πάντοτε τὸν ἀπασχολοῦσε τὸ πρόβλημα τῆς Οὐνίας εἰς τὴν ΝΔ. Ῥωσσίαν καὶ Κωνσταντινούπολιν. Θέλων νὰ ἐξισορῥοπήσῃ καὶ ὁμαλοποιήσῃ τὰς σχέσεις τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν ἔναντι τῶν πατριαρχείων τῆς Ἀνατολῆς συνειργάσθη μὲ τὴν Ἀγγλικανικὴν ἐκκλησίαν μὲ τὴν πρόθυμον συμπαράστασιν τῶν πρεσβευτῶν τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ὁλλανδίας εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἡ συνεργασία συνεχίσθη ἀργότερον μὲ τοὺς καλβινιστὰς θεολόγους τῆς Γενεύης. Εἰς τὰ πλαίσια αὐτῶν τῶν διαχριστιανικῶν προσεγγίσεων περιλαμβάνεται καὶ ἡ ἀποστολὴ τοῦ νεαροῦ τότε Μακεδόνος καὶ μετέπειτα πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Μητροφάνους Κριτοπούλου (1589-1639) ὡς ὑποτρόφου εἰς τὴν Ἀγγλίαν διὰ σπουδάς, ἡ δωρεὰ πολυτίμου χειρογράφου, μὲ ἀραβικὴν μετάφρασιν, τῆς Πεντατεύχου εἰς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Καντερβουρίας Land, καθὼς καὶ ἡ ἀποστολὴ σπουδαίου ἀλεξανδρινοῦ κώδικος τῆς Ἁγίας Γραφῆς εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ἀγγλίας Ἰάκωβον Α΄.

Ἡ πατριαρχικὴ Σύνοδος Κωνσταντινουπόλεως «τὸν ἐπ᾽ ἀρετῇ καὶ σοφίᾳ διαβόητον Κύριλλον Λούκαριν» ἀνεβίβασεν εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον τὴν 4ην Νοεμβρίου 1620. Ὡς Οἰκουμενικὸς πατριάρχης (1620-1638 πατριάρχευσε πέντε φορές: α΄ 1620-23, β΄ 1623-33, γ΄ 1633-34, δ΄ 1634-35, ε΄ 1637-38) εὑρέθη εἰς τὸ ἐπίκεντρον τῆς ὀξυτάτης διαμάχης Παπισμοῦ καὶ Μεταῤῥυθμίσεως. Αἱ ἐκκλησίαι τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἰδιαιτέρως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπέφεραν ἀπὸ τὴν ἀσφυκτικὴν καὶ ἐξοργιστικὴν προπαγάνδα τῶν Ἰησουϊτῶν. Εἰς τὰς συστηματικὰς καὶ ἀλληλοσυγκρουόμενας κινήσεις Ἰησουϊτῶν καὶ Μεταρρυθμιστῶν συνέπραττε καὶ ἡ πολιτικὴ διπλωματία μὲ κάθε τρόπο καὶ μέσον, φανερῶς ἢ παρασκηνιακῶς. Γαλλία καὶ Αὐστρία προσέφεραν τὰς ὑπηρεσίας των εἰς τὴν Ῥώμην, ὅπου ἡ Congregatio de propaganda fide ἠγωνίζετο ἐναντίον τοῦ Κυρίλλου: Ἐχρησιμοποίει ὡς ὅπλα τὸν ἐπηρεασμὸν τοῦ ἑλληνικοῦ κλήρου καὶ λαοῦ διαδίδοντας ὅτι ὁ πατριάρχης ἦτο καλβινιστὴς ἐνῷ ταυτόχρονα οἱ πρεσβευταὶ Γαλλίας καὶ Αὐστρίας ἀπαιτοῦσαν ἀπὸ τὴν Ὑψηλὴν Πύλην τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ Πατριάρχου.

Πέντε φορὲς εἰς τὸ διάστημα τοῦτο τὸν κατέβασαν ἐκ τοῦ θρόνου του καὶ πέντε φορὲς μὲ τὴν ψῆφο τοῦ κλήρου καὶ τὴν συμπαράστασιν τοῦ ὀρθοδόξου λαοῦ ἀνέβηκε πάλιν εἰς αὐτόν. Ἀγγλικανοὶ καὶ Διαμαρτυρόμενοι (Ἄγγλοι, Ὁλλανδοί, Γερμανοὶ, Σουηδοί) ὑπεστήριζαν κάθε φορὰ καὶ πρὸς ἴδιον ὄφελος τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Λουκάρεως. Μέσα εἰς αὐτὴν τὴν δίνη τῶν θρησκευτικοπολιτικῶν ἀνταγωνισμῶν καὶ τὸ ἐπικίνδυνον κλῖμα ποὺ εἶχε διαμορφωθεῖ ὁ Κύριλλος

Λούκαρις ἐπολιτεύετο κατὰ τρόπον ποὺ θεωροῦσε ὅτι ἐξυπηρετοῦσε καλύτερον τὰ συμφέροντα τῆς Ὀρθοδοξίας. Εἶχε πλήρη συναίσθησιν τῆς κρισιμότητος τῶν καιρῶν καὶ τοῦ διαβρωτικοῦ ἔργου τῶν Ἰησουϊτῶν καθὼς διετύπωνε τὰς ἀπόψεις του: «Γυρεύουσι (οἱ Ἰησουίτες) τὸν χαλασμόν μας καὶ τὸν ἀφανισμὸν τοῦ Πατριαρχείου καὶ ὅλης τῆς ἐκκλησίας τῶν Γραικῶν». Ἀλλὰ καὶ οἱ Καλβινισταὶ ἀπὸ τὴν πλευρά των χρησιμοποιοῦσαν πολιτικὴν δύναμιν, διπλωματίαν, χρήματα καὶ κάθε μέσον διὰ νὰ φέρουν κοντὰ εἰς τὰς δικάς των θέσεις τὸ Πατριαρχεῖον καὶ τὴν Ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν. Ἰδιαιτέρως ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ὁλλανδίας Κορνήλιος Haga ἐξαντλοῦσε ὅλη του τὴν ἐπιρ]ρ[οὴν εἰς αὐτὸν τὸν ἀδυσώπητον ἀγῶνα πλαισιωμένος ἀπὸ τὸν καλβινιστὴν θεολόγον Ἀντώνιο Leger, ὁ ὁποῖος μὲ φλογερὰ κηρύγματα, θεολογικὰς συζητήσεις καὶ διαπροσωπικὰς σχέσεις κατόρθωσε τελικὰ νὰ ἐπιρρεάσῃ τὸ στενὸν περιβάλλον τοῦ Πατριάρχου ποὺ τὸ ἀποτελοῦσαν ὁ Ναθαναὴλ Κωνώπιος, ὁ Μελέτιος Ποντόγαλος, ὁ Θεόφιλος Κορυδαλλεύς, ὁ Ἰωάννης Καρυοφύλλης. Ἐκείνην τὴν ἐποχὴν οἱ Καλβινισταὶ τῆς Γενεύης ἐφρόντισαν νὰ ἐκδοθῇ καὶ νὰ κυκλοφορήσῃ ἡ Ἁγία Γραφὴ εἰς ἁπλοελληνικὴν μετάφρασιν, ἡ ὁποία ἔγινε ἀπὸ τὸν Μάξιμον τὸν Καλλιπολίτην. Ὁ Κύριλλος ἠναγκάσθη νὰ ἐγκρίνῃ τὴν μετάφρασιν τοῦ Καλλιπολίτου παρόλο ποὺ οἱ Καλβινισταί, μέσῳ αὐτῆς, διέδιδαν εἰς τὰ λαϊκὰ στρώματα τὰς θέσεις των προκαλῶντες σύγχυσιν. Ἀλλὰ ἡ σύγχυσις αὕτη μετεβλήθη εἰς χάος ὅταν οἱ Καλβινισταὶ τῆς Γενεύης ἐκυκλοφόρησαν τὸ 1629 εἰς πρώτην λατινικὴν ἔκδοσιν τὴν λεγομένην «Λουκάρειον Ὁμολογίαν» μὲ τὴν ὁποία ὁ πατριάρχης ἐνεφανίζετο εἰς τὸν χριστιανικὸν κόσμον ὅτι δέχεται τὴν διδασκαλίαν τῶν Καλβινιστῶν καὶ ἀπεμπολεῖ τὴν Ὀρθόδοξον πίστιν. Ἀπὸ τὸ 1629 μέχρι τὸ 1633 ἡ «Ἀνατολικὴ ὁμολογία τῆς χριστιανικῆς πίστεως» ἐκυκλοφόρησεν μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίλλου Λουκάρεως εἰς τὴν λατινικήν, τὴν ἑλληνικήν, τὴν γαλλικήν, τὴν γερμανικὴν καὶ ἀγγλικὴν γλῶσσα. «Ἡ κακόζηλος αὕτη Ὁμολογία διήγειρε πανταχοῦ εἰς τὰς ἐκκλησίας μέγιστον θόρυβον καὶ δυσπερίγραπτον ταραχήν, ἀπασχολήσασα οὐ μόνον ἐκκλησιαστικοὺς, θεολογικούς, ἀλλὰ καὶ πολιτικοὺς καὶ διπλωματικοὺς παράγοντας, πάντες δὲ σχεδὸν ἐθεώρησαν ἐν ἀρχῇ αὐτὴν ὡς ψευδεπίγραφον καὶ οὐχὶ ὡς γνήσιον τοῦ πατριάρχου ἔργον» (Ἰ. Καρμίρης). Πέρασαν ἔκτοτε τριακόσια καὶ πλέον χρόνια ἀπὸ τὴν πρώτην κυκλοφορίαν τῆς λεγομένης «Λουκαρείου Ὁμολογίας». Διαπρεπεῖς ἱστορικοί, θεολόγοι, ἐρευνητὲς προσεπάθησαν νὰ διαλευκάνουν τὸ σκοτεινὸν σημεῖον, ἂν πράγματι ὁ Λούκαρις ἦτο ὁ συντάκτης ἢ ὄχι τῆς ἀποδιδομένης εἰς αὐτὸν ἀπὸ τοὺς Καλβινιστάς, Ὁμολογίας. Ὁ ἴδιος ἠρνήθη πολλάκις προφορικῶς καὶ μὲ τὴν στάσιν του καὶ τὰς ἐπιστολάς του διεκήρυττε τὴν Ὀρθόδοξον πίστιν του. Μέχρι τὸν θάνατόν του ὅμως δὲν τὴν ἀπεκήρυξε μὲ γραπτὸν κείμενον. Ἡ ἐκκλησία μὲ ἀλλεπάλληλας Συνόδους κατεδίκασεν τὴν Ὁμολογίαν ὡς αἱρετικὴν καὶ ξένην πρὸς τὴν Ὀρθόδοξον πίστιν τῶν Πατέρων.

Ἡ τραγικὴ φυσιογνωμία τοῦ Κυρίλλου Λουκάρεως εὑρέθη εἰς τὸ μέσον ἀντιτιθεμένων θρησκευτικῶν ῥευμάτων. Ἀπὸ τὴν μίαν οἱ Διαμαρτυρόμενοι ἐπάσχιζον νὰ προσεταιρισθοῦν τοὺς Ὀρθοδόξους εἰς τὸν ἀγῶνα των ἐναντίον τῶν Ῥωμαιοκαθολικῶν, ἀφοῦ ἔφθασαν ὡς τὸ ἀκραῖον σημεῖον νὰ χρησιμοποιήσουν καὶ τὸν ἴδιο τὸν Πατριάρχην μὲ τὴν «Λουκάρειον Ὁμολογίαν» διὰ νὰ διαδώσουν τὰς νεοφανεῖς θέσεις των. Ἀπὸ τὴν ἄλλην αἱ μηχανορραφίαι τῶν Ἰησουϊτῶν ἔφθασαν ἕως τὰ μὴ περαιτέρω. Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἀπροστάτευτος, ἔρημος καὶ προδωμένος ἐδικάσθη, κατεδικάσθη καὶ τῇ 27ῃ Ἰουνίου 1638 ἐστραγγαλίσθη. Τὸ σῶμα του ἐρρίφθη εἰς τὸν Βόσπορον. Μετὰ ἀπὸ ἀρκετὸν χρονικὸν διάστημα, καθὼς σημειώνει ὁ Μ. Γεδεὼν «ἡ θάλασσα, ἥτις συμπαθοῦσα τῷ θαυμασιωτάτῳ τῆς Ὀρθοδοξίας ὑπερμάχῳ, ἐξέβρασεν αὐτὸ (τὸ πτῶμα) παρὰ τὴν νῆσον Χάλκην». Ἐτάφη μὲ τιμὰς ἀπὸ τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Παρθένιον τὸν Α΄ (1639-1644) εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἱστορικοῦ μοναστηρίου τῆς Παναγίας τῆς Καμαριωτίσσης ἐν Χάλκῃ.

Κύριλλος Στ΄

Μητροπολίτης Ἰκονίου καὶ Ἀνδριανουπόλεως καὶ μετέπειτα Οἰκουμενικός Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ἀνέπτυξε ἀξιόλογον δραστηριότητα ὅσον ἀφορᾷ τὴν καλλιέργειαν τῶν γραμμάτων καὶ τὴν πνευματικὴν πρόοδον εἰς τὴν ἑκάστοτε ἐπικράτειάν του, ἐνῷ ἠσχολήθη καὶ μὲ τὴν συγγραφὴν πρωτοτύπων ἔργων.

Ἐγεννήθη ἐν Ἀνδριανουπόλει ἀπὸ φτωχὴν οἰκογένειαν καὶ τὸ κοσμικό του ὄνομα ἦτο Κωνσταντῖνος Σερπεντζόγλους. Παρηκολούθησε μαθήματα εἰς τὴν σχολὴν τῆς πατρίδος του καὶ ἔχοντας διακριθεῖ διὰ τὰς ἐπιδόσεις του ἐκέρδισε τὴν συμπάθειαν τοῦ τότε μητροπολίτου Ἀνδριανουπόλεως Καλλινίκου, ὁ ὁποῖος τὸν ἔθεσε ὑπὸ τὴν προστασίαν του. Μετὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν τῆς ἐκεῖ ἐκπαιδεύσεώς του χειροτονεῖται ἀπὸ τὸν τελευταῖον Διάκονος καὶ ἐργάζεται εἰς τὴν ὑπηρεσία του ὡς γραμματεύς.

Τὸ ἔτος 1792 τὸν ἀκολουθεῖ εἰς τὴν Νίκαιαν ὅταν ὁ Καλλίνικος γίνεται ἀρχιμανδρίτης Νικαίας. Κάποιες πηγές, ὡστόσο, τὸν φέρουν – τὴν ἴδια περίοδο – νὰ βρίσκεται πλησίον του μητροπολίτου Ἐφέσου Γαβριὴλ ὡς διάκονος καὶ γραμματεὺς ἔπειτα ἀπὸ σύστασι τοῦ προστάτου του. Πάντως, τὸ 1801, ὁπότε ὁ Καλλίνικος ἐξελέγη εἰς τὸν πατριαρχικὸ θρόνο, ὁ Κύριλλος μεταβαίνει μαζί του εἰς τὴν Κωνσταντινούπολην καὶ θὰ ὁρίζεται μέγας ἀρχιδιάκονος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ἐκ τῆς θέσεως ταύτης ἔχει ἐνεργὸν συμμετοχὴν εἰς τὴν προσπάθειαν ἀναδιοργανώσεως τῆς Πατριαρχικῆς Σχολῆς, ἡ ὁποία τὴν περίοδον ἐκείνην μετεφέρθη εἰς τὸν Κουρούτσεσμε.

Παραμένει εἰς τὴν Κωνσταντινούπολην ἕως καὶ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1803, ὁπότε χειροτονεῖται μητροπολίτης Ἰκονίου. Εἰς τὸ ἑξῆς, καὶ διὰ τὰ ἑπόμενα ἑπτά ἔτη, ἀναπτύσσει πρωτοβουλίας αἱ ὁποῖαι ἀποσκοποῦν κατὰ κύριον λόγον εἰς τὴν βελτίωσιν τοῦ πνευματικοῦ ἐπιπέδου καὶ τῶν ἐκπαιδευτικῶν συνθηκῶν τοῦ ποιμνίου του. Ἔτσι, μεταξὺ ἄλλων ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἵδρυσιν σχολείων εἰς τὴν περιοχήν, τὴν οἰκονομικὴν ἐνίσχυσιν ἀπόρων μαθητῶν καὶ τὴν διανομὴν βιβλίων, ἐνῷ θὰ ἐνδιαφερθῇ καὶ διὰ τὴν ἐπιδιόρθωσιν παλαιῶν ναῶν.

Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ ἔτους 1810 μετατίθεται – πιθανότατα ἔπειτα ἀπὸ ἀπαίτησιν τῶν συμπατριωτῶν του – εἰς τὴν ἰδιαιτέραν πατρίδαν του διὰ νὰ ἀναλάβῃ τὴν μητρόπολιν Ἀνδριανουπόλεως. Παραμένει εἰς τὴν θέσιν ταύτη ἕως καὶ τὸ 1813, ἔτος κατὰ τὸ ὁποῖον ἐκλέγεται στὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως (4 Μαρτίου 1813) μετά ἀπὸ τὴν παραίτησιν τοῦ Πατριάρχου Ἱερεμία τοῦ Δ΄. Μεταβαίνει εἰς τὴν Πόλιν διὰ νὰ ἀναλάβῃ τὰ νέα του καθήκοντα ἀφήνοντας ὡς διάδοχόν του εἰς τὴν Ἀνδριανούπολιν τὸν Δωρόθεο Πρώϊο.

Στὸ διάστημα τοῦτο πρόκειται νὰ συνεχίσῃ τὸ ἔργο του διὰ τὴν πνευματικὴν πρόοδον τῶν ὀρθοδόξων δείχνοντας ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον στὸν τομέα τῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἐκτὸς τῆς ἐνασχολήσεως του μὲ διάφορα ἐκκλησιαστικὰ προβλήματα, μεταξὺ τῶν δραστηριοτήτων του περιλαμβάνονται ἡ ἵδρυση μουσικῆς σχολῆς τὸ 1815, ἡ ἀναδιοργάνωση τοῦ Σπιταλίου (νοσοκομείου) τοῦ Γένους καθὼς καὶ αἱ φροντίδες του διὰ τὴν γενικοτέραν βελτίωσιν τῶν ἐκπαιδευτικῶν δρώμενων καὶ τὴν διάδοσιν θρησκευτικῶν κυρίως βιβλίων.

Μετά ἀπὸ πέντε χρόνια δράσεως εἰς τὸν Πατριαρχικὸν Θρόνον παραιτεῖται τοῦ ἀξιώματός του – ὅπως εἰκάζεται, λόγῳ ἀπαιτήσεως τοῦ σουλτάνου Μαχμοὺτ τοῦ Β΄ – τῇ 13ῃ Δεκεμβρίου 1818 καὶ ἐπιστρέφει εἰς τὴν ἰδιαιτέραν πατρίδα του, ὅπου θα παραμείνει διὰ τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς του. Ἐκεῖ, φέρεται νὰ συμμετέχῃ εἰς ἐνεργείας διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν σκοπῶν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, τῆς ὁποίας μᾶλλον ὑπῆρξε σύμβουλος ἤδη ἀπὸ τὴν περίοδον τῆς Πατριαρχικῆς του θητείας.

Μὲ τὴν ἔναρξιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τὸ ὄνομά του περιελήφθη εἰς διάταγμα ποὺ ἐξέδωσεν ὁ σουλτάνος καὶ στὸ ὁποῖον ἐδίνετο ἐντολὴ διὰ τὴν θανάτωσιν 30 περίπου ἱερωμένων καὶ προχούντων τῆς Ἀνδριανουπόλεως μὲ τὴν κατηγορίαν τῆς συμμετοχῆς εἰς τὸ κίνημα ἐναντίον του. Ὁ Κύριλλος ἐκτελεῖται δι᾽ ἀπαγχονισμοῦ τὴν 17ην ἢ 30ην Ἀπριλίου εἰς τὴν θύρα τῆς μητροπόλεως. Τὸ σῶμα του, ἀφοῦ παρέμεινε κρεμασμένο διὰ τρεῖς ἡμέρας, πετάχτηκε τελικὰ στὸν ποταμόν τοῦ Ἔβρου διὰ νὰ βρεθῇ καὶ νὰ ταφῇ λίγο ἀργότερα ἀπὸ τὸν χωρικὸν Χρῆστο Ἀργυρίου. Τὰ λείψανά του μετεφέρθησαν ἔπειτα ἀπὸ χρόνια εἰς τὴν μητρόπολιν τῆς Ἀνδριανουπόλεως.

Εἰς τὴν συγγραφικὴν παραγωγὴν τοῦ Κυρίλλου ἀνήκει ὁ Πίναξ χορογραφικὸς τῆς Μεγάλης Ἀρχισατραπείας τοῦ Ἰκονίου, ἕνα ἔργο ποὺ ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν Βιέννην τὸ 1812 διὰ νὰ ἀκολουθήσῃ ἡ Ἱστορικὴ περιγραφὴ τοῦ προεκδοθέντος χορογραφικοῦ πίνακος τοῦ Ἰκονίου. Τὸ δεύτερον τοῦτο σύγγραμμα, τὸ ὁποῖο ἐξεδόθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὸ 1815, ἀποτελεῖ μίαν ἐπεξήγησιν τοῦ Πίνακος, ἐνῷ περιλαμβάνει καὶ μίαν περιγραφὴν τῆς Ἀνδριανουπόλεως καὶ τῶν περιοχῶν γύρω ἀπὸ τὴν Θράκη. Τῶν γεωγραφικοῦ περιεχομένου ἔργων του προηγήθη ἡ συλλογὴ ποιημάτων Ἱερογραφικὴ Ἁρμονία, μὲ ἔμμετρα τῶν Θ. Προδρόμου, Γ. Πισιδίου καὶ Ν. Ξανθοπούλου, ἡ ὁποία ἐτυπώθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὸ 1802. Διασῴζονται ἐπίσης 158 κηρύγματά του, καθὼς καὶ μία συλλογὴ ἀπὸ ἀρχαίας ἐπιγραφὰς δημοσιευθεῖσα εἰς τὸ περιοδικὸν Ἑρμὴς ὁ Λόγιος.